

Väitteitä ja vastaväitteitä

Yksi tieteen tunnusomaisista piirteistä on tarkastella kriittisesti yleisinä totuuksina pidettyjä käsityksiä. Kriitiikin tarkoituksena ei suinkaan ole vakuuttaa, että sen esittäjä olisi oikeassa ja muut väärässä. Tosin on varmasti luonnollista, että kritiikin esittäjä mielensä sopukoissa toivoo olevansa oikeassa. Kriitiikin perimmäinen tarkoitus on saada kritiikin kohteena olevat ajattelemaan vielä kerran asioita ja ottamaan lisäksi huomioon muitakin, mahdollisesti täysin uusia näkökulmia. Tässä mielessä kritiikki on keskustelua ja älyllistä etsintää käynnissä pitävä voima, katalysaattori.

* * *

Ensimmäinen väite on, että työtä jakamalla voidaan helpottaa työttömyyttä. Työn jakaminen on moniulotteinen käsite, johon kuuluvat mm. suunnitelmat supistaa työaikoja. Työn jakamisen puolesta ovat puhuneet tutkijat, poliitikot ja ay-aktivistit. Ajatus, joka tuntuu yksinkertaiselta ja toimivalta, ei kuitenkaan ole sitä.

Työn jakaminen ei helpota työttömyyttä, vaan se pahentaa sitä, koska se alentaa tuottavuutta ja supistaa tuotannon määrää. Vain teoreettisesti on mahdollista, että työtön voi kävellä mieleiseensä työpaikkaan ja ottaa osan työstä tehtäväkseen. Kysymys ei ole vain työstä, vaan myös paljosta muusta. Uuden työntekijän on opittava tuntemaan yrityksen liikeidea, löydettävä paikkansa työyhteisön sosiaalisessa järjestelmässä, opetettava laitteet ja välineet ja perehdyttävä ainakin avainasiakkaiden vaatimuksiin ja toiveisiin. Koska uudella työntekijällä ei ole välittömästi näitä taitoja, hänen tuottavuutensa on huonompi kuin vakinaisen työntekijän.

Työn jakamisen järjestämiseksi tarvitaan ehkä julkista valtaa ja pakkoa enemmän kuin kukaan toivoisi. Jonkun on etsittävä työttömille työpaikat, joissa vaihto on mahdollinen. On todennäköistä, että vapaaehtoisuus ei riitä työn jakajille, vaan he haluavat tehdä asiasta lakisääteisen järjestelmän. Miten silloin tulisi menetellä sellaisten yritysten ja työntekijöiden kanssa, jotka eivät halua osallistua projektiin? Miten silloin tulisi menetellä sellaisten työntekijöiden kanssa, jotka ovat haluttomia ottamaan vastaan heille tarjottua tehtävää? Kuinka voidaan varmistua siitä, etteivät projektista vastaavat ryhdy haalimaan itselleen lisää julkista valtaa hoitaakseen tehtävänsä entistä paremmin?

Työn jakaminen on epärealistinen keino helpottaa työttömyyttä. Se ei tuo helpotusta ongelmaan. Se voi onnistua vain silloin, kun osapuolet sopivat vapaaehtoisesti asiasta kuten esimerkiksi lääkärit ovat tehneet ja silloinkin vain pienessä mittakaavassa. Apua ei ole löydettävissä työn jakamisesta, vaan yrityksistä luoda uutta työtä.

* * *

Toinen väite on, että hallitusvalta voi luoda työtä työttömille. Ratkaisuksi on esitetty esimerkiksi erilaisia rakennusprojekteja. Hallitusvalta ei voi luoda työtä, koska yhteiskunta ei ole esimerkiksi perheeseen tai pienyhteisöön verrattava organismi.

Väitteen esittäjät unohtavat, että mikä tahansa työ ei kelpaa ihmisille. Ei koulutettuja ihmisiä voida työllistää siten, että heille osoitetaan töitä aloilta, joista he eivät ole kiinnostuneita, kuten esimerkiksi tietöistä tai rakennustöitä voimaloista. On aloja, joissa työttömyys johtuu siitä, että niiden tuotteille ei ole enää kysyntää. Näillä aloilla hallitusvallan elvytys on tuhlausta, tarpeettoman tuotannon ylläpitämistä. Hallitusvallalla ei ole varaa hillopurkkipolitiikkaan, jota siltä on vaadittu. Perhe

voi kerätä ja säilöä marjoja, ei hallitusvalta. Yhteiskunnassa ei ole varaa työhön, jonka lopputuloksella ei ole ostajia.

Jos hallitusvalta sijoittaa varoja työllistämiseen, se pelaa nollasummapelejä. Tätä tosiasiaa monet eivät halua kohdata. Hallitusvalta voi kyllä luoda työtä yhtäälle, mutta se jättää väistämättä työttömyyttä toisaalle, josta se ottaa tarvitsemansa varat. On esitetty, että palkkoja korottamalla voidaan luoda kysyntää ja työllisyyttä. Palkkoja voidaan sopimuksin korottaa, mutta kuluttajia ei voida pakottaa ostamaan tuotteita, joiden hinnat kohoavat korotetuista palkoista johtuen.

* * *

Kolmas väite on, että yhteiskunnassa tulisi huolehtia erityisesti tasa-arvosta. Väitteen esittäjät jättävät yleensä määrittelemättä sen, mitä he tasa-arvolla tarkoittavat. Väitteeseen on vaikea suhtautua vakavasti niin kauan kuin tasa-arvoa ei voida pitävästi määritellä.

Tasa-arvo voidaan kestävästi määritellä tasa-arvoksi lain edessä. Sen mukaan jokaista, miestä ja naista, ylhäistä ja alhaista jne. on kohdeltava samalla lailla lain edessä. Valtiollinen historia osoittaa kuinka tuhoisaa yhteiskunnalle on, jos tasa-arvosta lain edessä luovutaan. Se osoittaa myös, että ihmiset ovat aina Antiikin Kreikasta lähtien yrittäneet löytää itselleen suojaa tasa-arvosta lain edessä hallitusvallan mielivaltaa vastaan.

Dynaamisessa yhteiskunnassa, jossa kaikki on jatkuvassa muutoksessa, on mahdotonta tehdä mistään satunnaisesti valitusta tekijästä, kuten esimerkiksi palkoista, pitävää tasa-arvon kriteeriä. Otetaan esimerkki. Jos innovatiiviset sairaanhoitajat perustavat oman klinikan, jos kuluttajat suosivat heitä vapaahetoisesti ja jos sairaanhoitajat juuri siksi vaurastuvat, kenen tasa-arvoa tämä loukkaa? Jatetaan esimerkkiä. Jos sairaanhoitajat palkkaavat klinikkaansa vain naisia, koska he naisina pystyvät mielestään hoitamaan asiat paremmin naisten kuin miesten kanssa, menettely ei voi loukata yhdenkään miehen tasa-arvoa.

Tasa-arvon kannattajat ovat murtaneet vaatimuksillaan tasa-arvon lain edessä. He ovat vieneet valtiollista kehitystä kohti keskiaikaista järjestystä, jossa lailla voitiin toteuttaa mitä tahansa tavoitteita. He haluavat pitää naiset töissä julkisella sektorilla, mutta he eivät halua antaa heille mahdollisuutta kokeilla kykyjään itsenäisinä yrittäjinä.

* * *

On mahdollista ajatella, että julkisina pidettyjen asioiden uudelleenarviointi heikentäisi hallinto- ja erityisesti julkishallintotieteellisen tutkimuksen tarvetta. Tilanne on täysin päinvastainen. Juuri nyt tarvitaan todella uutta luovaa ja dynaamista hallintotieteellistä tutkimusta.

Hallinnon Tutkimus toivottaa vilpittömästi lukijoilleen Hyvää Joulua ja tutkimuksellisesti antoisaa vuotta 1994. Tälle ajatukselle on vaikea löytää yhtään vastaaitetta.

Risto Harisalo